ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД

Фондация „Х&Д Джендър Перспективи"

www.hdgender.eu

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Доклад от проведени дълбочинни интервюта със специалисти от съдебен район - Харманли

Проучване в рамките на проект „Гражданско участие за по-добра съдебна система"

Кристина Йорданова, Андриана Иванова
2018г.

*Проект „**Гражданско участие за по-добра съдебна система**" се финансира по Оперативна програма „Добро управление" с договор за безвъзмездна финансова помощ с рег. № BG05SFOP001-3.003-0005-C01/14.09.2017г. на обща стойност 99427,10 лв, от които 84 513.03 лв европейско и 14 914.07 лв национално съфинансиране. www.eufunds.bg*

Съдържание

Човешки ресурси в сектор „правосъдие” 2

Взаимодействие на институциите помежду им и с гражданите. Гражданско участие 5

Въпроси, специфични за съдебната система 8

Възстановително правосъдие и медиация 13

Човешки ресурси в сектор „правосъдие”

Подобно на първата стратегическа цел от стратегията за реформа в съдебната система, и въпросниците за провеждане на дълбочинни интервюта започват с темата за образованието по право. За съжаление няма единомислие на интервюираните лица по този въпрос. Според една част трява държавата да въведе квоти за студентите по право, а правните факултети в някои университети (икономически, технически, аграрни и т.н) да бъдат закрити. Други смятат, че няма нужда от подобни мерки – пазарът сам отсява качествените от некачествените юристи. Но независимо от липсата на съгласие по този въпрос, всички интервюирани са на мнение, че е много ниско нивото на образованието по право. И най-често като причина за това посочват липсата на мотивация от страна на студентите да научават и да се развиват, а от друга – недостатъчните стажове и практически занимания. Всички респонденти са единодушни, че са необходими повече практически занимания и приветстват разкриването на т. нар. „правни клиники”, които студентите да посещават още от 3-4 курс на обучението си. Някои от интервюираните споделиха, че според тях е добре практическите занимания да се водят от реално практикуващи юристи – магистрати, адвокати и тн. По отношение на стажовете след завършване на специалността, повечето интервюирани споделят, че минават проформа – студентите идват в последния ден от стажа и искат само заверка без да са положили усилия и да са стажували наистина. Част от респондентите обръщат внимание и на това, че магистратите, адвокатите и другите специалисти, при които студентите стажуват нямат много време да отделят за обучението им, и за да е ефективен стажа трябва да се помисли и за тяхното финансово мотивиране или освобождаване от част от обичайната работа за периода, в който подготвят стажантите. Интересен е коментарът на един от респондентите, че самото съществуване на Националния институт по правосъдие (НИП) е доказателство, че образованието по право е на много ниско ниво. Според него, ако студентите получаваха достатъчно знания по време на следването си, нямаше да е необходимо отново да минават през обучения в НИП.

Следващите въпроси в интервютата касаеха обуенията за вече работещите в съдебната система и другите институции в сектор „правосъдие". Засегната беше темата с обученията в НИП, през които минават магистратите. Макар НИП да среща широкото одобрение на работещите в съдебната система, все пак има и критични мнения. Те са свързани с това, че първоначалното обучение в НИП е много интензивно, дават се казуси и практика по тях и едва ли не представената практика се приема като единствената възможна и правилна. Сякаш се отнема възможността на магистратите да имат собствено мнение, собствена преценка, базирана на конкретиката и спецификата на конкретния казус. Друг коментар е свързан с това, че магистратите много често се позовават на чужда практика и направо „преписват" съдебни решения на техни колеги, които не винаги са релевантни на конкретното дело. Според въпросното интервюирано лице няма нищо страшно в това един магистрат да допусне грешка в отсъждането по делото, по-добре е да допусне такава грешка, отколкото механично да използва практиката на свои колеги.

Коментари имаше и за обученията, които НИП инициира за вече работещите магистрати. Според повечето респонденти, те са много полезни, особено в дистанционната им форма, но критики имаше по отношение на това, че от известно време се провеждат на ниво апелативни съдилища. Залите, в които се провеждат са малки, не се събират всички желаещи, има много хора и няма възможност всеки да изкаже мнение или да зададе въпрос към лекторите. Освен това темите на обученията се спускат от НИП без значение какви са специфичните нужди на обучаваните. Преди практиката е била тези обучения да се провеждат на ниво окръжни съдилища, темите на обученията да се определят на базата на заявки от страна на местните магистрати и да се канят лектори от НИП. Именно този вариант е определян като по-полезен и работещ. Част от интервюираните лица бяха запитани дали са необходими специални обучения за ръководителите на структурите в съдебната система. Всички бяха единодушни, че подобни обучения са полезни. По време на дълбочинните интервюта беше разгледан и въпросът за обученията, свързани с практиката на Европейския съд за правата на човека. Понастоящем през такива обучения минават най-вече магистратите. Повечето интервюирани подкрепиха предложението през такива обучения да преминават и служителите на МВР, разследващите полицаи, разследващите към агенция „Митници", служителите на ДАНС, като най-често изхождаха от презумпцията, че всяко обучение е полезно. Според други обаче би следвало националното ни законодателство да е приравнено с европейското, поради което подобни обучения се явяват ненужни. Един от респондентите изрази мнение, че трябва да се търси персонална отговорност от лицата, заради чиито грешки държавата ни е осъждана в ЕСПЧ. Това значително ще намали осъдителните присъди за България и ще направи всички магистрати и държавни служители бдителни в работата си по отношение спазването на правата на човека.

По отношение на обученията за полицаи и разследващи полицаи, всички интервюирани са единодушни, че са недостатъчни. Според тях продължителността на първоначалните обучения е малка, полицаите започват работа с оскъдна подготовка, налага им се да се учат в движение, което много ги стресира, защото работата им е отговорна. Последващите обучения, които се провеждат регулярно са напълно безмислени дотолкова доколкото се провеждат проформа и не съответстват на дефицитите на обучаваните. Според участниците в проучването положението с

обученията на разследващите полицаи е още по-лошо. Много от тях на практика не минават никакви обучения (макар да има предвидени такива), а директно започват работа, като се смята, че щом са юристи, значи са добре подготвени. Критично е положението в онези градове, където има само по един разследващ полицай и когато е новоназначен, той няма от кого да се учи и да черпи практически опит. Коментари имаше по отношение на приетите промени в закона, които позволяват обикновени полицаи да извършват процесуално-следствени действия, при положение, че те никога не са обучавани и подготвяни за това. Това води до лошо събран доказателствен материал и затруднения в хода на делото. Едно от интервюираните лица сподели, че няма никакъв смисъл да се обучават разследващите полицаи, ако не бъде разширен обхвата на правомощията им, да имат оперативна самостоятелност, да знаят какво правят и да носят отговорност за действията си. Според същото лице сега разледващите полицаи са изцяло завивими от прокурорите и не могат да вземат елементарни решения сами.

Следващата част от въпросите в интервютата касаят възнагражденията в съдебната система. По отношение на възнагражденията на магистратите, онази част от интервюираните, които имат поглед, са на мнение, че не е справедлив начинът, по който се формират, защото не се отчита в достатъчна степен натовареността. Също така магистратите в окръжните структури получават по-високи от тези в районните, а в апелативните са още по-високи. А най-голям обем работа се извършва в районните структури. Вярно е, че в по-горните инстанции отговорността е по-голяма, сложността на делата е по-голяма, но все пак има неравнопоставеност във възнагражденията, която не е справедлива. Когато става въпрос за възнагражденията на административния и технически персонал в съдебната система, повечето са намнения, че възнагражденията са нормални, а на обикновените хора им изглеждат високи, защото в другите сектори са много ниски заплатите. Имаше едно единствено мнение на интервюирано лице, което твърдеше, че възнагражденията на административния персонал са неприлично високи на фона на работата, която извършва.

Специално внимание във въпросника за дълбочинното интервю беше отделено на възнагражденията за вещите лица, тъй като този въпрос широко се дискутира на национално ниво. По този въпрос всички респонденти бяха единодушни, че възнагражденията им съответстват на работата им и самите вещи лица имат механизми, по които да изискват по-големи възнаграждения, ако обема на работата им е бил по-голям.

По време на разговорите с участниците в дълбочинните интервюта беше обърнато внимание на въпроса за условията на труд. Като обобщение може да се каже, че всички интервюирани са на мнение, че условията и материалната база в съдебната система са на много добро ниво, а в противовес на това условията за работа в полицията са почти унизителни. Материалната база там е много остаряла, мебелите и оборудването – също, полицаите работят по 4-5 души в една стая и провеждат разговори с граждани в тези общи помещения, нямат подходящо отопление през зимата и охлаждане през лятото, и най-вече няма достатъчно компютри, на които да работят.

Взаимодействие на институциите помежду им и с гражданите. Гражданско участие

Широко застъпена в интервютата е темата за корупцията. В голямата си част интервюираните споделят сходни мнения и впечатления. За повечето от тях съвсем логично е сигналите за корупция в съдебната система да се разследват от ИВСС. Ако разследването се води от други органи извън съдебната система, това ще представлява предпоставка за влияние. По отношение на създаването на единен централен орган за разследване на сигналите за корупция в държавата, интервюираните са с разнопосочни мнения. На този въпрос едно от интервюираните лица продължи разсъжденията си в посока образа на прокуратурата в България, която все не случва на добър главен прокурор и това реално спъва работата й. Новият закон за корупцията явно не среща голямо одобрение от експертите на местно ниво в Харманли, защото повечето гледат с недоверие на него и са на мнение, че трябват реални действия в борбата с корупцията, а не нови закони.

Разнопосочни са мненията и по отношение на това дали сигналите за корупция да са анонимни или не. Единодушие има по въпроса за използването на сигнали за корупция с цел възпиране на кариерното развитие – всички интервюирани са на мнение, че това реално се случва. От проведените интервюта стана ясно, че всички съдии в Харманли са разследвани за корупция, че по време на разследването не са имали възможност в пълен обем да изпълняват служебните си задължения, поради което би било добре в такива ситуации да имат възможност да ползват отпуск.

По въпроса за корупцията, един от интервюираните магистрати сподели лични впечатления. По негово мнение адвокатите, които опосредстват контактите между магистратите и гражданите, често злоупотребяват с ширещото се в обществото мнение, че съдебната система е корумпирана. Разказа опасенията си, че адвокати казват на клиентите си, че съдията или прокурора е поискал подкуп и взимат пари от хората, които задържат за себе си.

С интервюираните лица беше обсъден и въпросът за формирането на бюджета на съдебната система. По-голямата част от тях не знаеха как се случва на практика бюджетирането и споделиха, че това не ги интересува. Останалата част бяха запознати с историческия принцип на формиране на бюджета и имаше два коментара относно него. Първият беше, че би било добре да има по-голяма децентрализация в това отношение и да се чува думата на гражданите на местните общности, които да правят предложения за промени или ремонти на материалната база, които да съответстват на нуждите им.

Другият коментар беше свързан с това, че бюджета на съдебната система се предлага централизирано от ВСС и се одобрява от Народното събрание на практика без право на коментар.

Следваща част от интервютата обхващаше темите за достъпа до информация на гражданите и възможностите им за взаимодействие. Основната част от интервюираните лица обясниха, че когато има някаква промяна, те уведомяват гражданите устно за нея, в хода на обичайната си работа с тях. Един от респондентите се задълбочи в размислите си по въпроса и изрази мнение, че като цяло българските институции не са твърде проактивни да уведомяват гражданите. По-скоро гражданите трябва да се интересуват и да следят сами. Същият респондент обърна внимание, че в определени области има организации или специалист, които насочват хората и им дават актуална информация по проблемите, които ги вълнуват.

Голяма част от интервюираните лица разказаха, че в техните институции се поставят съобщение на информационни табла, а там където има електронни страници, се публикува информация на тях. Едно от интервюираните лица си спомни, че преди години магистратите са изнасяли лекции по предприятия, училища – за кодекса на труда, за семейния кодекс и др., а сега дори листовки не се разпространяват.

По отношение на взаимодействието на гражданите с институциите и в частност съдебната система и възможността им за влияние, почти всички респонденти бяха на мнение, че взаимодействието трябва да е само по линия на обичайната работа на съответната институция и не бива да се допуска влияние от страна на гражданите. Аргументите в подкрепа на тази теза бяха свързани с това, че често гражданите са неграмотни по конкретни специфични теми, понякога общественото мнение е несъвместимо с нашето право или с международното право. Все пак някои респонденти представиха подаването на сигнали за нередности и референдумите като възможни варианти за правомерно влияние от страна на гражданите. Значима част от интервюираните обърнаха специално внимание на отговорността на гражданите, когато са станали свидетели на престъпление, да участват като свидетели в съдебното производство – така наистинаще са от полза за съдебната система.

Следващата група от въпроси в дълбочинните интервюта засягаха образа на съдебната система и социологическите проучвания по темата. Всички интервюирани бяха единодушни, че образът на съдебната система е негативен. Те даваха най-различни обяснения за това. Според един от респондентите българите нямат доверие в институциите по принцип и затова нямат доверие и в съдебната система. Според друг респондент има дребни неща в структурирането на работата на съда, които дразнят хората. Един такъв пример е насрочването на няколко дела в един и същи час. Така на

участниците в последното насрочено дело за съответния час им се налага да чакат по 2-3 часа докато влезнат в съдебната зала и това много ги разочарова.

Голяма част от респондентите обясняваха, че негативния образ на съдебната система се дължи на различнта практика на различните съдилища. Това мнение беше най-широко застъпено сред служителите на МВР, но не само. Различната съдебна практика дава възможност за почти еднакви престъпления наказанията да варират в широк диапазон. Така гражданите остават с впечатлението, че няма справедливост.

Добра практика, която сподели съдия от районния съд в Харманли е практиката еднотипните дела да се обсъждат на общите събрания на съдиите с цел уеднаквяване на съдебната практика на ниво районен съд. Според интервюирания съдия това е пътят към спечелването на доверието на гражданите.

Интересно обяснение на един от интервюираните за ниското доверие към съдебната система е, че много от съдиите не търсят справедливостта в решенията си. „Те забравят, че правосъдието не е замеряне с членове и алинеи, не е неразбираемо за хората говорене, зад което те често пъти крият неувереност или некомпетентност, но по този начин губят възможността посланията им да стигнат до хората. Защото целта на правото е справедливостта, и когато националният закон не може да даде такава справедливост, то прилагайки пряко конституцията и международните договори, съдиите в процеса на правораздаването могат да търсят и да намерят справедливия баланс между конкуриращи се права, между индивидуални права и обществен интерес, между тези конкуриращи се ценности, заради които съществува правото.Това не се прави. Българският съдия предпочита по-лесното – да хване една норма, без да търси нейния дух, без да търси нейния дълбок смисъл, нейното специфично прилагане към всеки казус в живота. Има едно бягство от творческото начало в правораздаването. По-лесно е да хванеш правната норма и да набуташ много по-шарения, ръбест, многообразен, многоъгълен житейски казус, без да отчиташ неговите специфики. Напротив – нивото за напреднали, „майсторлъка", изкуството на правото е така да приложиш правната норма, че да й вдъхнеш живот, справедливост, човещина. И хората съвсем интуитивно усещат, че спаведливост няма. Това може да се промени на първо място в обучението, след това – в избора на мъдри, справедливи съдии на ключови места, които да възпроизвеждат своя манталитет."

Предложения по темата с подобряването на имиджа на съдебната система бяха свързани с провеждането на информационна кампания от магистрати за представяне на същността на работата им пред обикновените граждани.

По отношение на проучванията в съдебната система нито едно от интервюираните лица нямаше конкретни впечатления.

Темата за достъпа до правосъдие беше обсъдена и чрез въпросите касаещи безплатната правна помощ. От събраните резултати става ясно, че сред експертите няма единодушие по темата. Някои смятат, че изобщо не трябва да има безплатна правна помощ, според други трябва да има най-вече за непълнолетни лица или други уязвими групи. Всички са единодушни обаче, че по наказателни дела, в които дадено лице е осъдено, то следва да си заплати служебната защита. Единодушие имаше и по отношение на това, че всички, които имат намерение да ползват безплатна правна помощ, следва добре да са запознати, че ако не спечелят делото, ще трябва да заплатят адвокатския хонорар. Коментари имаше и във връзка с това, че някои адвокати злоупотребяват с тази възможност и съветват клиентите си да подават документи за тази безплатна процедура, а в молбите си до съда да посочват техните имена като предпочитан служебен защитник.

По отношение на регионалните центрове за безплатно консултиране към адвокатските колегии, всички приветстват съществуването им и желаят увеличаване на броя градове, в които са разкрити. Един от респондентите предложи студентите от правните клиники да предоставят безплатни консултации на гражданите.

Предмет на интервютата, съответстващ на стратегията за реформа в съдебната система, е и електронното правосъдие. Повечето интервюирани одобряват въвеждането му. Голяма част от предложенията в тази посока са за създаване на база данни, която да се ползва от съда, прокуратурата, полицията, пробационните служби с различни нива на достъп до информация съобразно длъжността. Това много би облекчило работата на институциите. Част от интервюираните споделят своя горчив опит по отношение на електронните регисти и услуги, които към момента не са достатъчно ефективни и затрудняват работата на служителите, защото се налага да правят електронна версия на хартиените документи.

Въпроси, специфични за съдебната система

По време на интервютата беше коментиран въпросът за конкурсите за назначения на магистрати. Повечето респонденти нямаха наблюдения по темата, но някои изразиха мнение, че вероятно има възможност за злоупотреби, след като в съдебната система постъпват некачествени кадри. Едно от интервюираните лица обърна специално внимание на т.нар. „кариерен туризъм” - практиката лица да кандидатстват за магистратски длъжности във всичките 26 области или за всички свободни позиции с

нагласата да влезнат в системата и след време да се преместят в структурата, която от самото начало предпочитат. В тези случаи те биват назначени обикновено в някой малък град, където не се стараят особено, защото нямат намерения да се задържат дълго там. Друг коментар по темата беше, че по отношение на конкурсите за магистрати съдебната система се е капсулирала, защото едни и същи лица участват в комисиите. Според респондентът трябва в комисиите да се включват различни магистрати на ротационен принцип. Друг респондент сподели, че е участвал в такъв конкурс и един от зададените към него въпроси бил толкова подвеждащ, че буквално скарал членовете на комисията.

Цитат от неговото мнение: „За мен тези конкурси са по принцип грешна постановка. Примерно той е бил съдия във ВКС, но иска към края на кариерата си преди пенсиониране да се премести на по-ниска длъжност в малък по-ненатоварен съд, а трябва да явява на конкурс за нея. Преди 9 септември хората са го били измислили. Тогава е имало коронни съдии. Това на практика означава да получиш статут на несменяемост и не могат да те уволнят. За да станеш примерно прокурор в ОП, трябва да имаш стаж 8 години в РП. И ние правим списък на тези, които са районни прокурори и районни съдии и са направили необходимите години. И се пенсионира някой в ОС, хващат първия в списъка: „Г-н Петров, вие имате стаж, искате ли да станете съдия в ОС, примерно в Монтана или Враца?" Той казва „Не искам, далече ми е, не мога." Добре, минаваме към следващия... и т.н. Какви са тия тъпи конкурси? Както примерно правят конкурси за районен прокурор или съдия. Имало пет бройки. Защо правите за 5 бройки, направете за 15. Защото междувременно някой може да се откаже или да се премести и т.н. Ами използвайте останалите в списъка, стига да имат над един минимален брой точки. Ето в Харманли има две свободни места за прокурори, но не назначават, защото нямало обявен конкурс."

По въпроса за атестирането в съдебната система, всички интервюирани изразиха задоволството си от процедурите. Имаше само две предложения за промени. Първото е атестациите да се провеждат на местно ниво с участието на комисията КАК към ВСС с презумпцията, че административния ръководител най-добре познава работата на кадрите си, а комисията ще гарантира безпристрастност на оценката. Другото е да не се абсолютизира спазването на сроковете за разглеждане на делата за сметка на качеството на съдебния акт или на търсенето на обективната истина.

Следващ въпрос от дълбочинното интервю касаеше кодекса за етично поведение на магистратите. Повечето интервюирани изразиха мнение, че кодекса се спазва, особено в малките градове като Харманли, където хората се познават, имат близки и роднини, и лошия образ би рефлектирал и върху тях. Освен това възможността да те заснемат или запишат докато се държиш неетично, а после и да ти потърсят отговорност за това поведенеие, има възпиращо действие за магистратите и всички държавни служители.

Обсъдена беше и темата за въведения механизъм за измерване на тежестта на делата и преписките. Коментарите направиха само запознатите с механизма, като най-често те бяха в посока, че не може да има абсолютна обективност и изначално е невъзможно този механизъм да работи добре и да дава реална оценка за работата на магистратите, защото на пръв поглед еднакви дела могат да протекат по коренно различен начин.

Специално внимание беше обърнато и на отчитането на структурите в съдебната система. Всички респонденти бяха единодушни, че отчетите, които се изготвят са напълно ненужни. Те съдържат цифри, които не говорят нищо на гражданите, а и никой не чете тези отчети. Или трябва да се пишат на по-досъпен език, или изцяло да отпаднат. Според участниците в интервютата е добре да има вътрешна отчетност, но публикуването на отчети за гражданите по никакъв начин не допринася за отчетността на съдебната система. Един от респондентите обърна внимание, че онази част от информацията по делата, която е важна за обикновените хора е достъпна на сайтовете на съответните институции и всеки може сам да си направи справка, ако има желание и интерес.

По отношение на командироването на магистрати, нито един от участниците в дълбочинните интервюта от Харманли не се възпротиви срещу него.

Предмет на интервютата беше и изборът на членове на ВСС от парламентарната квота. Голяма част от респондентите са против този избор, но в хода на разговора стана ясно, че някои от тях не са запознати с процедурата, а дори има имаше лица, които си мислеха, че се избират политици (не магистрати) от парламента, които стават членове на ВСС. Само две от интервюираните лица вникнаха в дълбочина и разсъждаваха по въпроса. Мнението на едното беше, че съдебната власт е зависима за съжаление. Това й пречи да бъде коректив на изпълнителната власт, да съблюдава спазването на принципите на правовата държава, да се бори с престъпността. Според същия респондент в най-голяма степен на частни интереси е подчинена прокуратурата.

Мнението на другото лице беше, че изборът на членове на ВСС от парламентарната квота не е проблемът на съдебната ни система. Все пак веднъж избрани, членовете на ВСС не могат да бъдат свалени, което им дава възможност да са независими. Истинският проблем на съдебната система е, че тя се нуждае от преструктуриране. „В по-голямата част от света под „съдебна система” се разбира само съдът. Прокуратурата и следствието са отвън. В целия бял свят главният прокурор примерно в Германия е заместник министър на правосъдието. В Щатите е нещо подобно. Никой не смята, че това е някакво огромно нарушение на правата. За да бъде всичко нормално, трябва ВСС да отговаря само за съдебната система, но и тогава трябва да има форма на обществен контрол. Общественият контрол идва чрез парламента. Ако

направите сметка, всички скандали във ВСС са свързани с хора, избрани от професионалната квота. Няма скандал, свързан с човек, избран от парламентарната квота. Смяна в Конституцията трябва и за да се извадят следствието и прокуратурата от съдебната система. Ако искаме. Ако не искаме – продължаваме в същия дух."

Друго мнение по темата беше, че държавата и в частност съдебната ни система, е добре структурирана. Но проблемът е в хората. Трябва изцяло да се сменат хората по високите етажи на властта, за да има реална промяна в държавата ни.

Следваща тема в дълбочинните интервюта е темата за пробацията. По-голямата част от интервюираните са на мнение, че тази мярка не е ефективна. Като причини за това посочват от една страна налагането само на първите две мерки, предвидени в закона (подписка и беседи с пробационен служител). Адвокат споделя, че клиентите му предпочитат пробацията пред условната присъда, защото при условната присъда трябва много повече да се съобразяват. Част от респондентите, които са по-запознати с мярката са на мнение, че неефективността й се дължи на факта, че този тип наказание се постановява независимо от броя на рецидивите. Те напомнят за възможността, която дава законодателството ни, по искане на съда да се изготвят предсъдебни доклади кои мерки са подходящи за даденото лице. Според един от респондентите тези доклади ще са полезни, само ако лицето има рецидиви, но като цяло повечето интервюирани са на мнение, че тези доклади само ще забавят правораздаването.

По отношение на обществено полезния труд като едно от възможните наказания, които изтърпяват осъдените на пробация, почти всички респондети са на мнение, че това е най-добре работещата мярка, а превантивния й ефект ще се засили, ако осъдените лица полагат труд на обществени места, облечени със специални униформи. Само двама респонденти определят видимия труд като унизително наказание.

По време на интервютата беше обърнато внимание и на условията в местата за лишаване от свобода, като почти всички бяха на мнение, че са лоши, дори унизителни. Част от респондентите изразиха мнение, че затворите ни са пренаселени, но все пак там условията са по-добри в сравнение с арестите, където са буквално унизителни.

Обсъдена беше и темата за мерките, които държавата предприема за ресоциализация на осъдените. По този въпрос всички бяха единодушни, че държавата не прави почти нищо. Има разписани правила и мерки, но те не се изпълняват реално. Една от интервюираните си спомни като добра практика посещенията на свещеник в един от затворите и пряката му работа с осъдените лица, което се оказвало работещо. Всъщност нейното предложение за промяна е свързано с допускането на повече НПО и граждански

или религиозни организации в затворите, които реално да изпълняват мерки, подкрепящи осъдените.

По-голямата част от интервюираните лица са на мнение, че трябва да има определени съдии, прокурори, адвокати и т.н., които да работят по дела свързани с детското правосъдие. Те най-често изгождат от презумпцията, че децата са уязвима група и подходът към тях трябва да е специален. Според малка част от респондентите провеждането на обучения с всички, които работят с деца е напълно достатъчно, за да се откликне на нуждите им. Особено в по-малките градове, където институциите нямат ресурс да откриват специални щатни бройки за специалисти, работещи с деца.

Ето и коментар на едно от интервюираните лица: „Според мен в България 60% от делата са за изхвърляне. В смисъл, че не са за дела. Например дело за 5 евро, или че поредната циганка се закачила за ел-инсталацията и започваме производство, че дело, че сключваме споразумение и ееееее....

!!! Идея: едно време, като студенти, това го говорехме. В България съществуват административни нарушения и престъпления. Няма го средното положение – казва се „простъпка” – не е престъпление, защото е малко, но не е и административно нарушение. Примерно тази циганка, която се е закачила за електрическата мрежа. По-голямо е от административно нарушение, но да влачиш цялата история като дело е почти безсмислено. Простъпката е нещо, което се осъществява почти по административен ред, приключва бързо, точно и ясно. Ако трябва да се нарече специален орган, или прокуратурата да го прави, или съдът, в определени случаи. Вместо да си играем по някакви други процедури, направи й нещо – например да е общественополезен труд, - нещо, което става бързо и не е толкова тежко административно. „

Следващата група въпроси касаят предварителните полицейски проверки. Всички интервюирани са на мнение, че те са полезни, но към момента не са ефективни, защото полицаите не са добре обучени да ги извършват.

Коментар по въпроса: „Предварителната полицейска проверка не трябва да отпада, но трябва да се промени нейното процесуално значение. Там, когато е срещу неизвестен извършител, най-напред няма нужда да се прави предварителна полицейска проверка и след това досъдебно производство срещу неизвестен извършител. Достатъчно е – даваш му срок 10 или 12 дни за проверка и след като се разкрие извършителя, има процесуална стойност. Полицейските органи ще трябва да работят по-качествено и разтоварваме разследващите полицаи сигурно от 60-70% от техните дела. Не трябва да е като сега – отишли, откраднали пет кокошки, отишли, снели обяснения – на всичко отгоре и за гражданите ще е по-добре: той ще го разпита на място, ще го приключи и ще го

приложи, а сега един полицай да пише обяснение, след това го вика разследващия полицай... Луда работа."

По отношение на сроковете за гледане на едно дело отново всички са единодушни, че бързината не бива да е за сметка на качеството.

Коментирана беше и темата за преструктурирането на съдебната система. Следствието е ефективно според повечето от респондентите, но заедно с прокуратурата трябва да излезне от сдебната система, макар че това ще е предпоставка за влияние. Иначе следователите трябва да гледат повече дела.

Почти всички интервюирани одобряват идеята към всяко районно да има психолог. Излезе предложение дори да се раздават ваучери за психолог на всеки служител на МВР, той да ползва ваучерите в частните практики, а атестации и преназначаване да стават с участието на психолог от системата. По отношение на полицейската сила и насилие, всички респонденти са единодушни, че са напълно оправдани. Коментар има единствено по линия на задържането за 72 часа, което можело да се обжалва.

От извлечената от проучването информация става ясно, че липсва единомислие по отношение на това нуждаем ли се от нов НК или трябва да променим настоящия.

По отношение на ситуацията в Ивайловград всички са за закриване на съда, прокуратурата и полицията и разкриването на поделения към инстиуциите в съседни градове (Свиленград например), в които специалистите идват в определени дни по график.

Възстановително правосъдие и медиация

Темата за възстановителното правосъдие и медиацията е изключително важна за целия проект и тя беше широко застъпена в дълбочинните интервюта. Единици бяха интервюираните лица, които имаха представа какво представлява възстановителното правосъдие. След кратко разяснение повечето одобряваха подходите му. Един от респондентите сподели, че според него трябва да се запази концепцията децата до 14-годишна възраст да не носят наказателна отговорност и за тях да се развива възстановителното правосъдие.

По въпроса за медиацията мненията бяха диаметрално противоположни. Едната част от интервюираните споделяха крайно отрицателното си мнение за процедурата, базирано на лични впечатления. Друга част изразяваха подкрепа за медиацията и обясняваха недостатъчното й разпространение в България с желанието на спорещите страни да се съдят, наказват, надигравт и да водят дела на инат. Излязоха предложения медиацията и възстановителното правосъдие да намерят място в гражданското право.